

Skovdyrkeren

Nr. 79 - februar 2022

Råtræ og skovrejsninger sender foreninger i rekord

DFE lukker sine aktiviteter

Sådan tyndes løvskoven

Juletræernes prisfald er stoppet

SKOVDRYRKERNE

Det nye skovråd 2

Kort nyt 3

Skovdrift på lav jord 4

Skovbegravelser på Havnø 6

Fynsk onkel købte jysk gods 8

Nye regler for indberetning 9

Prisfald på juletræer er stoppet 10

Mammuttræer er giganter 12

Tyding i løvskoven 13

Skovdyrkerne tilbyder opdaterede forsikringer 16

Skovdyrkerne leverer rekordresultat 18

DFE siger farvel 21

Fra Baltikum til Afrika 22

Undervisning i Nepal 24

Forsidebilledet:

Det seneste regnskabsår viser solide sorte tal i alle fem skovdyrkerforeninger. Det samlede overskud er på 6,5 millioner kroner. Det er rekord. De solide tal er blandt andet skabt på baggrund af det brandvarme råtræmarked med høje priser. Læs mere i Skovdyrkerne årsberetning side 18.

Dronefoto: Samuel Schriver.

Skovrådet har fået ny formand

Peter Kofod Kristensen fra Ørsted er ny formand for Skovrådet, som blandt andet rådgiver miljøministeren om dansk skovbrugs bidrag til den grønne omstilling. Skovdyrkerne repræsentant er genudpeget.

Skovrådet, der rådgiver miljøministeren i faglige spørgsmål om dansk skovbrug, har ved årsskiftet fået ny formand.

Miljøministeren har udpeget Peter Kofod Kristensen, der til daglig er bæredygtighedschef for bioenergi i Ørsted, og som har en baggrund i træindustrien.

- Jeg er utrolig glad for, at Peter Kofod Kristensen har sagt ja til posten som formand for Skovrådet. Med ham får vi en erfaren mand i spidsen med en stor erhvervs-mæssig og faglig viden om den grønne omstilling, hvor dansk skovbrug spiller en helt central rolle. Jeg vil samtidig sige tak til den afgående formand Carsten With Thygesen for et rigtig godt arbejde, siger miljøminister Lea Wermelin i en pressemeddelelse fra ministeriet.

Indsigt i bæredygtig omstilling

Fra sit tidligere arbejde i blandt andet FSC Danmark og DLH har Peter Kofod Kristensen et godt indblik i bæredygtig omstilling inden for den træproducerende og træforbrugende industri.

Han har desuden bestyrelses- og ledelseserfaring som formand for FSC Danmarks bestyrelse, som arbejder med at fremme bæredygtig skovdrift, lyder det i pressemeddelelsen.

- Skoven og dens rolle i samfundet har aldrig været vigtigere. Skoven rummer store muligheder for at levere løsninger både i forhold til klima- og biodiversitetskrisen og i forhold til klimavenlige byggematerialer og

Peter Kofod Kristensen fra Ørsted er ny formand for Skovrådet

arbejdspladser.

- Samtidig er skoven vigtig for mange danskere som et rekreativt sted til motion, fordybelse og socialt samvær. Jeg glæder mig til, at vi i Skovrådet kan rådgive ministeren om disse emner i en balanceret hensyntagen til de mange interesser - og hvilende på et videnskabeligt fundament, siger Peter Kofod Kristensen.

Skovdyrkerne i Skovrådet

Skovdyrkerne er også repræsenteret i rådet. Skovdyrkerne sekretariatschef, Kristian Gernow, er blevet genudpeget af miljøministeren for en periode på fire år.

Der er også andre nye ansigter i rådet. Eksempelvis har 3F samt Træ- og Møbelindustrien fået hver en plads. Møbelindustrien repræsenteres af direktøren fra Norlund A/S, Jørgen Sølvsten Skriver.

Den nye formand, Peter Kofod Kristensen, tiltrådte 1. januar. Formandskabet løber frem til og med d. 31. december 2025.

Læs mere om Skovrådet på skovraadet.dk.

/jma

Udgiver: De Danske Skovdyrkerforeninger
Parallelvej 9A, 8680 Ry
www.skovdyrkerne.dk

Ansvarshavende redaktør: Kristian Gernow

Redaktør: Jens Mathiasen / jma@skovdyrkerne.dk

Layout: Landbrugsmedierne
Tryk: PE Offset A/S – ISSN 2445-785X

Glansbladet hæg er blevet forbudt

Handel med glansbladet hæg og rynket rose er blevet forbudt. Foto: Miljøstyrelsen

Rynket rose og glansbladet hæg er invasive arter. Der er nu indført forbud imod at handle med de to arter. Det skete fra første januar i år.

Forbuddet gælder både kommerciel handel og al udveksling af planter. Desuden bliver det forbudt at importere de to arter og at transportere dem - medmindre turen går til genbrugspladsen.

Det oplyser Miljøstyrelsen i en pressemeddelelse.

Rynket rose og glansbladet hæg er begge indført til Danmark som have- og landskabsplanter. De er smukke, men optræder invasivt i den danske natur og fortrænger hjemmehørende planter.

Rynket rose stammer oprindeligt fra Nordøstasien, men er i stor stil blevet plantet i sommerhushaver og langs kyster for at forebygge sandflugt. Planten er robust, tåler salt og breder sig meget villigt – desværre så villigt, at det er blevet et problem.

Det samme gælder glansbladet hæg. Den er indført fra Nordamerika og blev i en årrække ofte plantet i levende hegn. Glansbladet hæg er særdeles robust. Den tåler stærk vind og tørke og kan etablere sig i skygge. Derfor har den spredt sig i naturen, hvor den kan udkonkurrere naturligt hjemmehørende arter og true flere forskellige naturtyper, oplyser styrelsen.

Hørte du professoren i P1?

I begyndelsen af december deltog tidligere professor i skovbrug, Palle Madsen, i det populære P1-program Hjerne-kassen.

Her var emnet skovbrug og klima, og vært Peter Lund Madsen kom rundt om emnet ved hjælp af eksperter fra skovbruget.

Programmet kredsede blandt andet om, hvordan et større skovareal påvirker klimaet, og hvordan skovdrift kan være med til at reducere CO2-udslippet.

I udsendelsen medvirker også seniorforsker Thomas Nord-Larsen og adjunkt Anders Tærø Nielsen, Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet.

Palle Madsen er i dag selvstændig skovbruksforsker med selskabet InNovaSilva ApS.

Udsendelsen kan downloades og lyttes som podcast ved at klikke ind på: www.dr.dk/lyd/p1/hjerne-kassen-pa-p1.

46-årige Anders Frandsen er ny direktør i Dansk Skovforening.

Dansk Skovforening har ansat ny direktør

Den 2. februar byder Dansk Skovforening velkommen til Anders Frandsen som ny direktør.

Anders Frandsen er 46 år og bor på Frederiksberg. Han kommer fra en stilling som kommunikationsdirektør hos Rigspolitiet, hvor han har været siden 2016.

Før sit nuværende job hos politiet har han arbejdet med politisk interessevaretagelse som direktør hos Rud Pedersen Public Affairs. Anders Frandsen har ligeledes tidligere været ansat som kommunikationsrådgiver i Danske Bank og sekretariatschef hos IDA (Ingeniørforeningen).

CV'et viser også tidligere ansættelser som særlig rådgiver for blandt andre tidligere videnskabsminister Charlotte Sahl-Madsen og klima- og energiminister Connie Hedegaard.

Anders Frandsen overtager stillingen som direktør i Dansk Skovforening efter Jan Søndergaard, som har søgt andre udfordringer.

Styrelse er forsinket og mangler oplysninger

Landbrugsstyrelsen sagsbehandler i denne tid ansøgninger om tilskud til privat skovrejsning fra ansøgningsrunden, der sluttede 30. september 2021.

Styrelsen er forsinket. Omkring nytår fremgik det af deres hjemmeside, at der kun var truffet afgørelse i to procent af sagerne. Samtidig fremgår det af en meddelelse, at der er yderligere forsinkelser i udbetalings-sagerne.

I nogle skovrejsningssager mangler der yderligere oplysninger.

I en stor del af sagerne har vi brug for flere oplysninger for at kunne behandle ansøgningen. Derfor har vi allerede sendt besked til mange af ansøgerne om, at de skal sende supplerende oplysninger til os, og nogle vil

fortsat modtage breve, skriver styrelsen i en meddelelse.

Opfordringen til ansøgerne er at holde øje med, om man modtager et høringsbrev.

- Hvis du modtager et høringsbrev fra os i Tast-Selv, skyldes det, at vi vurderer, at vi ikke har tilstrækkelige oplysninger for at kunne give dig et tilsagn. Derfor er det vigtigt, at du indsender de oplysninger, vi efterspørger, hurtigst muligt og indenfor den frist, der står i brevet, skriver styrelsen.

Gods dyrker skov på gammel fjordbund

Havnø Gods' 75 hektar skov står på lav jord, som er tidligere fjordbund. De lave jorde stiller krav til dyrkningsmetode og til valg af træarter.

Tekst og foto: Jens Mathiasen

Frosne nedfaldne bøgeblade knaser under støvlerne på vej ind i Havnø Lund. Det er december, og der er drysset sne og rimfrost ned over skovens brune vinterfarver.

På begge sider af skovvejen er terrænet fladt. Her på den lave jord står vinterklædte løvtræer i forskellige aldre.

Bøg dominerer, men overalt er unge ær i gang med at tage konkurrencen op.

- Som du kan se, står vores skov på lav jord. Faktisk står skoven på gammel fjordbund. Vi er kun et par hundrede meter fra Mariager Fjord. Den lave jord stiller krav til dyrkning og træartsvalg, fortæller godsejer Manon Lüttichau Blou, som viser vej ind i skoven.

Løvskov med plukhugst

Havnø Gods' samlede skovareal er på 75 hektar. Langt størstedelen er samlet ved godsets hovedbygning, som ligger med udsigt til Mariager Fjord.

De blandede løvbevoksninger udgør omkring 55 hektar.

- Løvskovens driver vi med plukhugst. Vi skover kævler, når de er hugstklare og kan afsættes fornuftigt, fortæller hun.

Selvom jorden er lav, trives løvtræerne godt.

- Træerne er sunde og tilvæksten er høj, forklarer godsejeren og tilføjer, at selvforyngelsen foregår uden problemer.

- Unge bøg og ær vælter i bogstavelig forstand op af jorden. Min fars onkel har dog plantet en enkelt bøgeafdeling i skoven med oprindelse fra Lundsgaard Gods på Fyn. Men ellers foregår foryngelsen af sig selv, siger godsejeren.

Asketræer går omkuld

De lave jorde er ideelle til ask. I mange år har asketræer stortrivedes på lokationen, men askesygen har bidt sig fast.

Flere steder i skoven ligger yngre syge

asketræer, som for nyligt er væltet omkuld.

Manon Lüttichau Blou går ind i et tæt askeområde og kigger på roden af en væltet ask.

- Det er ærgerligt med askesygen. Som du kan se, bliver træerne langsomt dårligere. Undervejs går der svampe og råd i træernes rødder, og når det blæser, vælter de. Vi kan ikke gøre noget for at forhindre sygdommen, siger hun.

De væltede asketræer bliver solgt som brænde.

- Vi har aftaler med selvskovere, som henter brænde i skoven. Ask er godt brænde, og på den måde kan vi få reddet nogle af værdierne, siger hun.

De store salgbare asketræer er blevet solgt, inden askesyge og honningsvamp har taget livet af dem.

- På den måde er vi lykkedes med at få solgt en fornuftig andel askekævler, siger hun.

Til foråret bliver der genplantet sitka på det afdrevne areal.

Det seneste efterår blev der skovet fire hektar 40-årig sitka. Det kom der 1600 kubikmeter råtræ ud af plus flis.

Manon Lüttichau Blou overtog Havnø gods i 2012 efter sine forældre. Hun og manden Malthe Blou flyttede ind på godset i 2014.

Længere fremme åbner skoven sig op i en stor lysning, hvor der indtil for nyligt stod hugstklar sitka.

I løbet af efteråret er der skovet fire hektar sitka. Bevoksningen blev plantet i starten af 1980'erne.

- På arealet her har vi solgt 1600 kubikmeter råtræ i alt. Hertil kommer flis. Det er vi godt tilfredse med – og det samme er vores skovfoged, siger Manon Lüttichau Blou.

Hun glæder sig over, at nåletræet er solgt i denne periode, hvor priserne på nåletræ er høje.

- Nåletræet er et vigtigt produkt i vores samlede økonomi i skoven, siger Manon Lüttichau Blou.

Hun fremhæver, at sitka har vist sig at være et godt træartsvalg på de lave jorde.

- Mine forældre etablerede de sitka-bevoksninger, som vi nu skover. De trives fint på vores lave jord, og de er ret

stormfaste. Til foråret genplanter vi, og så får næste generation forhåbentligt et godt parti sitka, siger godsejeren.

Samarbejde med Skovdyrkerne

Manon Lüttichau Blou driver skoven i tæt samarbejde med Skovdyrkerne. Samarbejdet har fungeret lige siden forældrenes tid.

- Jeg arbejder tæt sammen med skovfoged Ulrik Kragh Hansen. Jeg har ikke selv skovbrugsfaglig baggrund, og derfor er det vigtigt at have dygtige fagfolk med i driften. Samarbejdet med Skovdyrkerne har vi altid sat stor pris på, fortæller godsejeren.

Manon Lüttichau Blou tog selv et ekstra skridt ind i skovbrugsverdenen sidste år, da hun trådte ind i bestyrelsen for Skovdyrkerne Nord-Øst.

- Jeg blev opfordret til at stille op, og jeg blev valgt ind. Arbejdet er spænden-

de, og jeg nyder at være med helt nede i Skovdyrkerens maskinrum, hvor vi beslutter retningen for foreningen, oplyser hun.

Netop det strategiske er hendes styrke.

- I bestyrelsesarbejdet er jeg stærk på det strategiske niveau – og jeg ved godt, hvordan et regnskab skal se ud. Omvendt suger jeg til mig og lærer af de andre bestyrelsesmedlemmer, når det gælder skovdyrkningsfaglige spørgsmål, siger Manon Lüttichau Blou.

Mange funktioner i skoven

På vejen tilbage igennem skoven reflekterer Manon Lüttichau Blou over, hvordan hun gerne vil udvikle skovbruget på Havnø Gods.

- Jeg har som sagt ikke en skovbrugsfaglig baggrund. Derfor tænker jeg nok mere utraditionelt. Jeg vil gerne udvikle vores skov, sådan at den kan rumme forskellige formål og forretningsområder.

- Det er vi allerede i gang med. Udover produktion af råtræ har vi etableret skovbegravelsesplads i skoven. Vi har udlejet godsets jagt til et konsortium. Jeg tror, at en vigtig forudsætning for langsigtet sund drift i skoven er, at vi satser på en god kombination af flere forretningsområder, som kan udvikle sig side om side, siger Manon Lüttichau Blou.

Manon Lüttichau Blou overtog ejerskabet af Havnø Gods i 2012. ➔

Skoven på Havnø Gods

- Havnø Gods ligger ved Hadsund i Østhimmerland. Jordtilliggende på i alt 560 hektar.
- 75 hektar skov i alt.
- Skoven er blandet løv- og nåleskov.
- Løvskovens udgør 55 hektar. Den består primært af bøg og ær, som drives med plukhugst og selvforyngelse.
- Nåleafdelinger udgør 20 hektar, og arten er sitka. Indenfor de seneste ti år er størstedelen af nåleafdelingerne renafdrevet og gentilplantet.
- I 2020 blev der etableret skovbegravelsesplads på to hektar i skoven.
- Godsets jagt er har i mange år været udlejet til et jagtkonsortium.

Der anvendes plukhugst og selvforyngelse i de blandede løvbevoksninger. Men i en enkelt afdeling er der plantet bøg på rækker. På billedet ses bøgene, som stammer fra Lundsgaard Gods på Fyn.

Over urnerne ligger en lille stenplade med plads til indskrift. Pladen er på størrelse med et halvt A4-papir.

Manon Lüttichau Blou oplever, at det er folk med mange forskellige baggrunde, som er interesseret i skovbegravelse.

Over 100 har valgt skoven som begravelsesplads

For halvandet år siden åbnede Havnø Gods for skovbegravelser. Flere end 100 personer har reserveret en plads i skoven, og syv urner er sat ned siden åbningen i oktober 2020.

Tekst og foto: Jens Mathiasen

En lille grå stenplade putter sig i skovbunden. Den ligger omfavnet af visne bøgeblade og nedfaldne kviste, som skjuler lidt af indskriften.

Ovenover vugger store 100-årige bøgetoppe i vinden.

- Det ser ikke ud af så meget. Men sådan skal det være. Herude er det naturen og årstidernes skiften, som pynter op, siger Manon Lüttichau Blou.

Hun står på Havnø Gods' nye skov-

begravelsesplads. Pladsen er anlagt i en gammel bøgebevoksning med udsigt ned til Mariager Fjord.

- Skovloven gælder fortsat. Så der må hverken hegnes eller pyntes. Den eneste markering er de små stenplader i skovbunden, som ligger ovenover urnerne, siger Manon Lüttichau Blou.

Flere end 100 har reserveret

Skovbegravelsespladsen blev taget i

brug i oktober 2020.

- Vi åbnede for omkring halvandet år siden. I løbet af den tid har vi fået flere end 100 reservationer, og vi har nedsat syv urner på pladsen, siger hun.

Den store interesse smitter, og Manon Lüttichau Blou brænder for projektet.

- Jeg benytter faktisk enhver lejlighed til at fortælle om det. Jeg kan simpelthen ikke lade være. Folk har været helt utroligt søde. Det har overrasket mig, at så mange har takket os for at åbne denne mulighed, siger hun.

Omfattende ansøgningsarbejde

Forud for åbningen af begravelsespladsen er gået et stort ansøgningsarbejde, som endte ud med en endelig godkendelse fra Kirkeministeriet.

- Det har været et stort arbejde at få alle godkendelser på plads. Men Mariagerfjord Kommune har været meget samarbejdsvillige. Herfra har vi mødt stor velvillighed, siger Manon Lüttichau Blou.

Skovbegravelsespladsen er anlagt i en gammel bøgebevoksning med udsigt til Mariager Fjord. Der er ingen vedligehold – for det skal være naturen, som pynter op.

Om skovbegravelse

- Alle kan blive begravet på skovbegravelsespladsen, men kun urner nedsættes.
- Urnerne nedsættes på pladser i cirkler rundt om markante bøgetræer.
- Fredningstiden for et gravsted er 10 år, men kan forlænges til 20 år eller længere. Naturen hersker på gravpladsen. Der må ikke plantes blomster eller pyntes op.
- På Havnø koster en plads 5.900 kroner for ti år.
- I januar 2018 blev den første private skov, Stensballegaard Skov ved Horsens, indviet som skovbegravelsesplads.
- Skovbegravelsespladsen på Havnø gods blev taget i brug i oktober 2020.
- Havnø Gods er en del af skovbegravelse.nu. Det er en fælles oversigt over de skove, hvor der er mulighed for at blive begravet i en skov.

Hun forklarer, at de to hektar skov, som pladsen er anlagt på, er forpagtet af Mariager Fjord kommune på en mangeårig kontrakt.

- Kommunen har så udliciteret driften til os. Sådan er hovedpunkterne i det samarbejde, som vi har med kommunen, siger Manon Lüttichau Blou.

Mange forskellige mennesker

Godset afholder månedlige informationsdage. Her oplever Manon Lüttichau Blou interesse fra mange forskellige mennesker.

- Det er folk med mange forskellige baggrunde. Et fællestræk er, at man måske ikke synes, at man passer så godt ind i kirkegårdens meget traditionsbundne rammer, lyder det.

Manon Lüttichau Blou er selv medlem af menighedsrådet i det lokale Visborg sogn. Hendes far er begravet på Visborg kirkegård.

- Min mor vil også begraves på kirkegården, siger Manon Lüttichau Blou.

Hun holder en lille pause, inden hun fortsætter.

- Men tanken om buksbom-firkanterne på kirkegården er ikke så meget mig. Jeg holder mere af naturen – og årstidernes skiften. Det oplever man stærkt, når man går herude, siger hun.

Tættere på lokalbefolkningen

På turen rundt i den vinterklædte skovbegravelsesplads fortæller Manon om baggrunden for at etablere den.

- Min mand og jeg har talt om, hvordan vi kan åbne Havnø Gods mere op og gøre det til en større del af lokalsamfundet. Her synes vi, at skovbegravelsespladsen er en god måde at tilbyde noget meningsfyldt til lokalbefolkningen, siger hun.

- Det er selvfølgelig også klart, at vi skal have sund økonomi i regnestykket. Det tror vi også på, at vi opnår på længere sigt. Men der er vi slet ikke endnu, siger hun.

Hun oplyser, at som en del af forberedelserne er bøgeskoven tyndet, og der er

fjernet opvækst.

- Vi har også fået stubfræset, sådan at alle kan bevæge sig herude uden risiko for at snuble over gamle stubbe, siger hun.

Mere fokus på skovbegravelser

Skovbegravelser blev tilladt i Danmark i 2008 efter en lovændring. Med ændringen blev det muligt for kommuner at anlægge neutrale skovgravpladser i naturen.

Den første skovbegravelsesplads i privat skov blev åbnet i 2018 i Stensballgaard Skov ved Horsens.

Havnø Gods samarbejder med Stensballegaard om de overordnede rammer via hjemmesiden skovbegravelse.nu.

På Havnø Gods har den store interesse for at blive skovbegravet sat tanker i gang hos ejerne.

- Vi har kigget på egnede arealer i skoven. Måske kommer vi til at udvide på sigt – det er meget sandsynligt, siger Manon Lüttichau Blou.

Hovedbygningen på Havnø Gods ligger med udsigt ned over Mariager Fjord.

Onklen købte Havnø Gods

Familien Lüttichau kom til Havnø Gods på en lidt speciel måde. Faktisk var det en onkel, som førte familien til det østhimmerlandske gods.

Tekst og foto: Jens Mathiasen

Et skøde i en gul kuvert og en onkel uden børn.

De to ting er vigtige forudsætninger for, at Manon Lüttichau Blous familie kom til Havnø Gods.

For at forstå sammenhængen skal vi tilbage til 1920'erne.

På det tidspunkt vokser Knud Juel op på Hverringe Gods på Fyn. Han er onkel til Manons far.

Knud Juels søskende blev som unge etableret på gårde rundt om på Fyn. Herfra fortsatte de deres landbrugskarrierer.

- Men der var ikke en gård til min fars onkel, fortæller Manon Lüttichau Blou.

- Den korte historie er, at han derfor køber Havnø Gods i 1927. Havnø udgjorde i 1927 Havnø, Egeholt og Lounekærskoven. Min fars onkel købte Havnø-delen, fortæller hun.

Ingen arving

Knud Juel driver godset i en årrække, men han får ingen børn, som kan overtage efter ham.

- Efter sigende har det ligget i luften,

Om Havnø Gods

- Havnø Gods ligger ud til Mariager Fjord ved Hadsund i Østhimmerland.
- Godset har siden 2012 været ejet af Manon Lüttichau Blou. Det har været i familiens eje siden 1927.
- Jordtilliggende på i alt 560 hektar. Heraf er 75 hektar skov. 400 hektar er ager. Resterende areal er strandenge, veje med mere.
- Størstedelen af godsets jorde er gammel fjordbund, som er drænet og opdyrket.
- Godsets agerjord drives sammen med to naboer i driftsfællesskabet HSH Agro. Fællesskabet driver i alt 1600 hektar ager.
- Der dyrkes primært afgrøder som hvede, byg, raps, frøgræs og hestebønner. En del af avlen afsættes til de to andre interessenter i driftsfællesskabet, hvor det fodres op i deres svineproduktion. Resten sælges.

at min far skulle overtage godset. I hvert fald får min far en gul kuvert med skødet på Havnø Gods – og et brev om, at han skal skrive under, hvis han er interesseret. Det var i 1962. På det tidspunkt er min far 27 år gammel, fortæller Manon Lüttichau Blou.

Manon Lüttichau Blous mor kom ind i familien i midten af 1970'erne.

- Min far og mor bliver gift i 1976, og i løbet af 1970'erne brugte mine forældre meget tid og mange ressourcer op at renovere godset, siger hun.

Datter overtager godset

Manon Lüttichau Blou har altid vidst, at hun på et tidspunkt selv skulle overtage Havnø Gods.

- Jeg har fire søskende, hvor to er halv-søskende fra min mors første ægteskab. Familien har altid villet det sådan, at jeg som den ældste skulle spørges først. Hvis jeg ikke ville overtage, skulle min lillesøster spørges. Hvis ingen af os var interesseret i at overtage godset, ville det blive solgt – og det ville ske uden bebrejdelse, siger hun.

- Sådan har det altid været. Min far og mor har aldrig ønsket, at jeg eller min søster skulle føle det som en byrde at overtage stedet, siger Manon Lüttichau Blou.

Glad for opgaven

Manon Lüttichau Blous far, Carl Lüttichau, dør i 2002. Derefter driver moderen godset videre indtil 2012, hvor ejerskabet overgår til Manon.

Manon Lüttichau Blou har aldrig været i tvivl om, at hun som ældste datter gerne ville overtage opgaven med at drive Havnø Gods videre.

- Det er en spændende opgave. Jeg nyder arbejdet med at udvikle og drive godset, sådan at vi også har en sund forretning og attraktive rammer, når mine børn skal beslutte om de vil drive godset videre, siger hun.

Manon Lüttichau Blou er gift med Malthe Blou. Parret har sammen to døtre.

Større ejendomme skal nu indberette sprøjtejournal

Ejendomme med over ti hektar dyrket areal skal indberette sprøjtejournal. Skovarealer tæller nu også med som dyrket areal.

Af Michael Hauberg Lehmann, forstfuldmægtig, Skovdyrkerne Midt

Alle ejendomme med et dyrkningsareal på samlet 10 hektar eller større skal indberette sprøjtejournal.

Skovarealer tæller nu også med som dyrket areal. Det gjorde de ikke tidligere, men det er nu ændret, og dermed kommer langt flere skovejere til at være omfattet af indberetningspligt til Miljøstyrelsen.

Risiko for store bøder

Miljøstyrelsen har som noget nyt skærpet sanktionsmulighederne overfor ulovlig brug af pesticider.

Det nye er, at styrelsen kan håndhæve overtrædelser alene ud fra de indberetninger, som skovejere udfører i sprøjtejournal-indberetningssystemet (SJI). Der er dog endnu ikke praksis.

Det kan blive meget dyrt at ramme tasterne forkert. Eksempelvis vil indberetning af anvendelse af et middel med et aktivstof, der er på EU's forbudsliste udløse en minimumsbøde på 15.000-20.000 kroner.

Vær meget præcis

Når man som ejer indberetter i sprøjtejournal-systemet (SJI) skal man derfor være meget præcis med sin indberetning.

Vær også opmærksom på, at indberetningssystemet SJI indeholder en risiko for at indberette brug af ikke godkendte midler.

Skovbevoksninger tæller med som dyrket areal.

Arkivfoto: Jens Mathiasen

Eksempelvis kan der i systemet vælges flere forskellige salgs-Conshape. Midlet er et vækstreguleringsmiddel til juletræer.

De forskellige muligheder er med varierende godkendelsesnumre og -perioder. Dermed risikerer man i god tro at komme til at indberette ulovlig brug af pesticider.

Skovdyrkerne råder derfor til, at man inden indberetning i SJI, kontrollerer alle midler via godkendelsesnummer for deres gyldighed.

Det sikrer man ved at benytte middeldatabasen.dk. Her søger man midlet frem og kontrollerer, at det valgte middel med valgte kode kan findes godkendt i perioden og til valgte afgrøde.

Regler er trådt i kraft

De nye regler om, at skovarealer tæller med i indberetningsgrænsen på 10 hektar, gælder

fra og med nuværende indberetningsperiode. Det er perioden, der går fra 1. august 2021 til 31 juli 2022.

Fristen for at indberette sprøjtejournal for denne periode er 31. marts 2023.

Har man ikke anvendt pesticider i perioden skal det også registreres i SJI. Det gør man med en 0-indberetning.

De nye strikse regler om håndhævelse af overtrædelser alene på baggrund af indtastningerne i SJI trådte i kraft fra forrige indberetningsperiode. Det vil sige i indberetningsperioden fra 1. august 2020 til 31 juli 2021. Perioden skal indberettes senest 31. marts 2022.

Husk at gennemgå dit kemirum med jævne mellemrum, så der ikke opbevares ulovlig kemi.

Læs mere om reglerne for indberetning af sprøjtejournal på Miljøstyrelsens hjemmeside.

Genoprettede vådområder er fattige på natur

Et dansk studie af genoprettede vådområder på Fyn viser, at artsrigdommen af planter stadig er yderst begrænset selv efter en lang årrække.

Det er ellers den almindelige antagelse, at genoprettede vådområder øger biodiversiteten og kommer til at ligne naturlige vådområder med tiden.

Lav artsrigdom

Studiet viser, at selv efter op mod 17 års genopretning er de vådområder, som er blevet undersøgt, stadig fattige på planter. Det fremgår af en pressemeddelelse fra Det Natur- og Biovidenskabelige fakultet Københavns Universitet.

- Der har været en utrolig lille udvikling i biodiversiteten, siden vådområderne blev genetableret. Det gælder uanset om områderne har været genoprettet i syv eller 17 år. De har alle meget lav artsrigdom af planter, og de få planter der findes i områderne, er så almindelige, at de i forhold til biodiversitet er uinteressante, siger Marta Baumane, der er biolog og Ph.D.-stipendiat ved Biologisk Institut, Københavns Universitet, og førsteforfatter til studiet.

Næringsrige områder

Forskerne formoder, at den primære årsag til den lave biodiversitet er, at områderne er meget næringsrige. Det skyldes både resterne fra tidligere gødning, og at der fortsat siver store mængder næringsstoffer fra landbruget ud i vådområderne. Hvert år optager områderne op til 400 kilo kvælstof pr. hektar.

En anden stor barriere for udviklingen af større biodiversitet i områderne kan ifølge studiet være, at der er en meget begrænset rekruttering af arter, der er typiske for naturlige vådområder. Som konsekvens af, at områderne i mange år har været brugt til - eller har ligget tæt op ad landbrug, er den væsentligste del af frøpuljen i den naturlige frøbank i jorden forsvundet og vil formentlig ikke immigrere fra frøkilder langt væk, lyder vurderingen.

Green Product har solgt flere juletræer end sidste år. Samtidig er de mange års prisfald stoppet. Foto: Samuel Schriver.

Prisfald på juletræer er stoppet

Green Product-direktør glæder sig over, at den nedadgående prisudvikling for juletræer er stoppet. Samtidig lykkedes det at få solgt flere træer end i den forrige sæson.

Af Jens Mathiasen

De mange års fald i juletræspriserne er stoppet. Nu er der stabile priser og endda enkelte spredte små prisstigninger.

Sådan lyder meldingen fra Henning Post efter den netop afsluttede 2021-sæson.

- Vi har fået samme priser – og i nogle tilfælde et lille hak højere end i forrige sæson. Det synes jeg er meget positivt. Det styrker mig i troen på, at vi nu ser en markeds vending. Jeg kan selvfølgelig ikke love det. Men jeg håber på, at det her er starten på markeds vendingen, siger Henning Post, der er direktør for Skovdyrkernes salgsselskab for juletræer og pyntegrønt.

Han gør det klart, at juletræsdyrkerne

ikke skal forvente, at priserne løfter sig i rekordfart.

- Markedet arter sig sådan, at prisfald ofte sker hurtigt. Derimod sker opstigningen til højere priser med små skridt. Det vil sandsynligvis også være tilfældet denne gang. Jeg håber og tror på, at vi kommer til at se små forbedringer i priserne i løbet af de kommende sæsoner, lyder det.

Tilbage til normalen

Årets marked har været præget af usikkerhed på grund af corona.

- Vi vidste ikke helt, hvad vi skulle forvente i år. Sidste år oplevede vi et svagt

salg først på sæsonen, men der kom en slutspurt uden lige. I år har vi oplevet langt bedre efterspørgsel, som har været jævnt fordelt udover hele sæsonen.

- Vores konklusion er, at efterspørgslen er tilbage til det normale i modsætning til sidste sæson, hvor corona-nedlukninger og rejserestriktioner fik europæerne til at efterspørge juletræer i stort antal i den sidste tid op til jul, siger Henning Post.

Udbud og efterspørgsel

Direktøren forklarer, at store markeder som Tyskland, Frankrig og Polen har været stabile i år.

- Faktisk har der været meget god efterspørgsel fra vores kunder på de store markeder. Vi har oplevet et godt salg hele vejen rundt, siger han.

Henning Post gør det klart, at det er vigtigt, at Skovdyrkernes medlemmer fortsat arbejder hårdt for at levere høj kvalitet.

- Udbuddet er stort. Der er mange træer på markedet, og det er købers marked. Derfor det fortsat vigtigt, at dyrkerne arbejder meget med at producere træer i den allerbedste kvalitet. Det er den høje kvalitet, som skal bære os igennem det lavprismarked, vi står i lige nu, vurderer han.

God vækstsæson

Vækstsæsonen har været fornuftig, og de gode forhold har været medvirkende til, at dyrkerne har kunnet levere god kvalitet.

- Vi har haft lunt vejr og tilstrækkelig med nedbør. Væksten har været god, og træerne har udviklet en god nål. Alt i alt har medlemmerne produceret meget flotte varer i denne sæson, siger han.

Der var også fornuftigt vejr til oparbejdning.

- Efteråret var lunt helt frem til november. Det gav optimale betingelser for oparbejdningen i den første del af sæsonen, siger Henning Post.

Den sidste del af oparbejdningssæsonen forløb også tilfredsstillende.

- Men vi blev for alvor udfordret i Nordjylland i begyndelsen af december,

da der var snestorm. Men vi fik tingene løst. Træerne blev pakket og kom ud til kunderne, lyder det.

Generelt oplever Green Product, at det er sværere og sværere at få mandskab til oparbejdningen.

- En stor del af medarbejderne i juletræerne er arbejdere fra Østeuropa. Det er dygtige folk, som også får flere og flere muligheder i hjemlandene. De senere år har vi i stigende grad oplevet, at det bliver sværere og sværere at tiltrække folk til oparbejdning af juletræer og klippegrønt. Det er det samme for mange andre brancher, som benytter udenlandsk arbejdskraft, siger Henning Post.

Tilgang af nye kunder

Overordnet set er Henning Post godt tilfreds med sæsonen. Selvom juletræsmarkedet fortsat er presset og priserne er lave, fremhæver han flere lyspunkter.

Eksempelvis nævner han, at der er nettotilgang af kunder i Green Product. De seneste sæsoner er der også solgt flere træer.

- Det er vi meget glade for. For mig viser det, at vi gør tingene rigtigt. Vi vil ikke være i markedet og kun konkurrere på pris. Vi vil også levere høj kvalitet og god service. Vi leverer til tiden – og vores mange år i branchen betyder, at kunderne ved, at de kan regne med os – også til næste år.

- Den tilgang værdsætter vores kunder, og på den måde kan vi fastholde og udbygge vores kundeportefølje, siger Henning Post.

Klippegrønt opnår gode priser

Nobilis til klippegrønt er en stor salgsartikel for Green Product. Markedet er godt. Der er et godt forhold imellem udbud og efterspørgsel.

- Nobilis til klip har været stigende i flere år. Igen i år fik vi prisstigninger på vores nobilis-klip, siger Henning Post.

- Der er rigtig god efterspørgsel, og vi får gode priser for varerne. Dog skal det siges, at vi er ramt af dyrere oparbejdning. Så det er også nødvendigt, at priserne skal op – men det er de også kommet, siger Green Product-direktøren.

Markedet er så godt i øjeblikket, at det meste kan sælges.

- Vi må sige, at udbuddet er den begrænsende faktor i markedet. Dertil kommer, at vi også har udfordringer med at finde folk nok til at udføre oparbejdningen. Kapacitet til oparbejdning er også blevet en begrænsende faktor i markedet for klippegrønt, forklarer han.

God kvalitet

Green Product har i denne sæson leveret varer af høj kvalitet til kunderne.

- Vi har set kogledannelse i nogle bevoksninger, men det har primært været i kantræerne. Når vi kom længere ind i bevoksningerne, var kvaliteten god, lyder det.

- Vi har set god grenstruktur og god dybblå farve. Helt som det skal være for nobilis i høj kvalitet, siger han.

Fortsat fornuftige priser

Henning Post vurderer, at de gode priser på nobilis til klippegrønt er langtidsholdbare.

- Jeg har forventning om, at nobilis-markedet balancerer fornuftigt de næste mange år. Det tager 7-8 år at starte nye produktioner op, og der er en fornuftig balance imellem udbud og efterspørgsel. Det er forudsætningen for, at markedet fungerer, og at producenten får en fornuftig pris for sine varer, siger Henning Post.

Han nævner også nordmannsgran til klip. Det marked er betydeligt mere presset og med lavere priser til følge.

- Her oplever vi meget prispres af billig nordmannsgran, som klippes og sendes på markedet i blandt andet Tyskland og Polen.

- Vi omsætter kun en mindre del nordmannsgran til klip. Men nogle kunder efterspørger det specifikt hos os, og de ønsker høj kvalitet. Den kan vi godt levere, siger Henning Post.

Direktør Henning Post glæder sig over lyspunkterne i markedet for juletræer. Han tror og håber, at markedsvendingen er indtruffet. Foto: Jens Mathiasen

Mammuttræ og skovrider H. Staun ved Valdemar Slot, 2012. Det er et imponerende træ. Men mammuttræ er ikke særligt velegnet som gavntræ. Veddet er for dårligt, og stor afsmalning er også en ulempe.

Mammuttræer er sande kæmper

Mammuttræer er store træer, som kan få en gigantisk omkreds. Arten stammer fra Amerika, men vi har store og flotte eksemplarer i Danmark

Af Hans Erik Lund, forstkandidat

Mammuttræer har et særdeles betegnede navn. For der findes ikke større træarter i denne verden. Træerne gror i Amerika - nærmere betegnet i Californiens Sequoia National Park. Den ligger i Sierra Nevada bjergene, 250 – 300 kilometer nord for Los Angeles.

Flere af de største træer er navngivet. Det største hedder General Sherman. Det var truet af en kraftig skovbrand i september og blev derfor pakket ind i sølvpapir på de nederste fire til fem meter. Branden var meget voldsom og ødelagde et stort antal mammuttræer med en diameter over 1,25 meter.

Et meget stort antal mammuttræer er blevet fældet uden tanke for fremtiden. Der blev derfor oprettet naturparker til de store træer.

Danske kæmper

Vi har også pænt store mammuttræer i

Danmark. Blandt andet på Knuthenborg, Valdemar Slot, Glorup, Langesø, Sønderborg og Augustenborg.

De to højeste (39,5 meter i 2018) står begge i det område, hvor der nu er etableret en dinosaurspark.

Det tykkeste står ved Flintehuset i Knuthenborg Park og er 'kun' 36,5 meter højt (2018). Det har til gengæld en omkreds på hele 7,19 meter hvilket er en del mere end de to højeste træer, som har omkredse på 5,10 meter og 4,75 meter.

Med i Træregisteret

For en måneds tid siden fik jeg en henvendelse om det store mammuttræ ved Valdemar Slot på Tåsinge.

Det var endnu ikke tastet ind i Træregisteret. Omkredsen på 6,95 meter var blevet målt i 2012 - ovenikøbet af nu afdøde skovrider H. Staun.

Spørgsmålet var nu, om træet i den mel-

lemliggende tid havde vokset sig tykkere og dermed havde taget føringen, men omkredsmålingen viste 7,09 meter.

Så træet ved Flintehuset i Knuthenborg Park er stadig det tykkeste.

På artiklens billede ses Skovrider H. Staun ved mammuttræet ved Valdemar Slot.

Flere store arter

Udover mammuttræer findes andre træarter, som kan blive meget store. Det er for eksempel rødtræ, douglas, thuja, sitka og grandis.

De er alle velkendte i Danmark. Især douglas og thuja giver fortrinligt gavntræ, men er desværre uønskede af mange biologer og naturfredningsfolk. Det på trods af, at vi kun kan producere en tredjedel af det gavntræ, vi årligt anvender i Danmark.

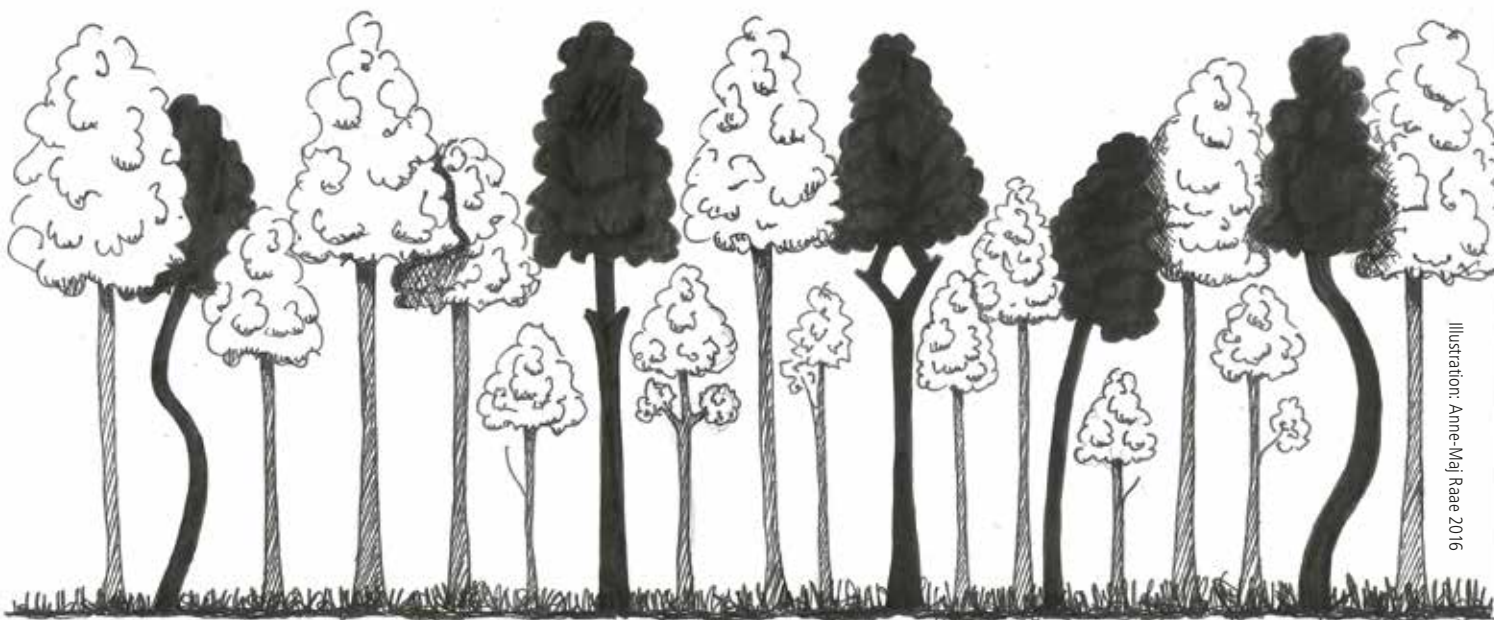

Illustration: Anne-Maj Raee 2016

Den korrekte tynding fjerner tveger, piskere og krukker, sikrer en jævn fordeling af bestandstræerne og tager hensyn til en eventuel underetages udvikling (Illustration: Anne-Maj Raee 2016).

Tyndinger øger værdierne i løvskoven

Tynding i ensaldrende løvtræsbevoksninger er et vigtig skovbrugsfagligt indgreb. Korrekt og rettidig tynding vil løfte værdien af kævlerne betragteligt.

Tekst og foto: Karsten Raee, seniorkonsulent ved Skovdyrkerne Øerne

Et af de vigtigste indgreb i løvtræsbevoksninger er tyndinger, som udføres flere gange henover omdriften.

Tyndinger øger værdien af kævlerne – og med korrekte og rettidige tyndinger kan man forbedre værdiproduktionen kraftigt på et areal.

Ved korrekt tynding »luger« man løbende de ringeste træer ud og sikrer, at tilvæksten fordeles på færre og bedre træer. Det øger værdierne på arealet. Omvendt er vedmasseproduktionen på et areal næsten uafhængig af tyndingsstyrken.

Man skal udføre indgrebene i rette tid. Forskelle i løvtræers vækstenergi, tendens

til grov-grenethed, tvegedannelse med videre afslører sig tidligt og skal tøjles rettidigt.

Det er især vigtigt fra starten at få fjernet krukkerne, men man skal passe på ikke derefter kun at tilgodese de mest vækst-kraftige individer. De kan så udvikle sig til de næste store krukker.

Tynding

Tyndings-indgrebene handler i bund og grund om at skabe de bedste betingelser for at producere gode kævler af høj værdi.

Kævlernes kvalitet bestemmes af deres form, farve, antallet af knaster og vanris

samt skader som revner og råd.

Rette, knastfri stammer uden misfarvninger giver de bedste priser. Derudover er der en nær sammenhæng mellem dimension og pris.

Træarter

Træarterne kan opdeles i lysttræarter og skygetræarter. Ask og eg er udprægede lysttræer. De kræver meget lys og lader mere lys slippe igennem kronetaget, så der skabes betingelser for en undervækst af urter, buske og skygetålende træarter.

Lysttræarterne er kendetegnet ved en kraftig ungdomsvækst, der hurtigt når sit

⇒ maksimum, hvorefter den aftager.

For ask og ærs vedkommende er vækst-energien aftaget så meget ved 50-60-årsalderen, at de stort set har mistet evnen til at reagere på tyndings-indgreb.

De har svært ved at udfylde de skabte huller i kronetaget. Skyggetræerne og pudsigt nok eg bevarer evnen til at reagere på tyndings-indgreb længe efter, at tilvæksten er aftaget.

Forskellige metoder

De tidlige tyndinger i løvtræ bør foretages som en hugst fra toppen. Senere hugges der hovedsageligt fra neden for ikke at trække vækstenergi ud af bevoksningen. Det er meget almindeligt at udføre de første tyndinger skematisk.

Det gør man for eksempel ved at fjerne hver femte række - eller i selvfor yngelser med meget høje plantetal - at hugge striber i bevoksningen.

Ved skematisk tynding får man også skovet mange gode træer, så brug kun metoden, hvis ressourcerne er begrænsede, hvilket ofte vil være tilfældet, når der ses på den øjeblikkelige økonomi. Skematisk tynding er dog som hovedregel bedre end ingen tynding.

En god måde at tynde skematisk på er hugst af hvert fjerde, femte eller sjette træ i rækken. Det skal dog udføres således, at hvis det træ, man vil borttynde er pænt, så tages det foregående eller det efterfølgende i stedet.

Udvisning af træer

Udvisning er udvælgelse af de træer, der skal fjernes. Ofte er det maskinføreren, der står for udvælgelsen i de første tyndinger. Småforsøg viser, at der er noget at hente ved at få vist professionelt ud. Maskinpræstationen stiger, og det gør kvaliteten af udvisningen også.

Typisk bliver udtaget også større, så den samlede økonomi i tyndingen bliver bedre. Ønsker man ikke at ofre en udvisning af hele bevoksningen, kan man indlede med et mindre område for at spore maskinføreren ind og som supplement til instruktionen.

Kørespor

Kørespor skal indlægges i bevoksningerne,

I eg er det mange steder praksis i 40-års-alderen eller tidligere, at udvælge et antal hovedtræer, som regel dobbelt så mange som det antal, der forventes at skulle stå til omdrift. Efter udvælgelsen, her markeret med en rød ring, hugges der udelukkende for hovedtræerne. De, der viser sig ikke at kunne leve op til forventningerne, pilles ud løbende.

så snart der skal fjernes effekter. Spørgsmålet er, om der samtidig skal tyndes selektivt mellem dem. Det vil give et større udtag og dermed en bedre økonomi, hvis det hele gøres i et hug.

For lysttræernes vedkommende vil det

stort set altid være det rigtige. Med deres hurtige ungdomsvækst vil kronetaget hurtigt slutte igen.

Undgå store huller

Man kan ikke løse alle problemer på en gang. Det er vigtigt, at der ikke opstår mange og store huller i bevoksningen efter tynding.

Et dårligt træ kan i en overgangsperiode være bedre end intet træ. Det kan gavne oprensningen af naboerne, indtil de er i stand til at udfylde pladsen, uden at de selv udvikler sig til krukke.

Efterhånden som træerne vokser til, bliver der færre at vælge imellem. Mulighederne for at "reparere" på fejltagerne aftager. De gode træer skal stå

tilbage jævnt fordelt på arealet.

Tyndingerne skifter karakter. Man udvælger nu de bedste og hugger for dem. Det vil sige fjerner de træer, der generer dem, og lader resten stå. De bedste træers kroner skal hele tiden have plads til at udvikle sig.

Bevar underetagen

Man bør generelt lade undertrykte træer blive i bevoksningen og danne en underetage, som kan give læ og skygge på skovbunden. Det forbedrer jordbundsforholdene, skaber et smukt skovbillede, og gør det lettere senere at selvforynge bevoksningen.

Under lystræerne indfinder der sig ofte en frodig underetage med stor variation af

træarter og buske. Den skal man værne om.

Længere kævle på kortere tid

Opkvistning og beskæring af tveger er principielle valg, der skal træffes i forbindelse med den kvalitet, man satser på at producere. Begge dele er ressourcekrævende.

Opkvistning er en kunstig måde at fremme oprensningen på. Med opkvistning gør man den knastfri kævle længere på kortere tid. Det er vigtigt ikke at skære for store grene af. Det efterlader sår, som træerne ikke kan lukke.

Opkvistning og beskæring gøres bedst i sensommeren, hvor træet endnu gror og kan begynde at lukke såret med det samme.

Tynding til flis i 18 år gammel eg. Skovningsmaskinen er udstyret med et aggregat til fældebunkelægning. Der indlægges kørespor og tyndes mellem disse i en operation. Det øger udtaget væsentligt og forbedrer økonomien.

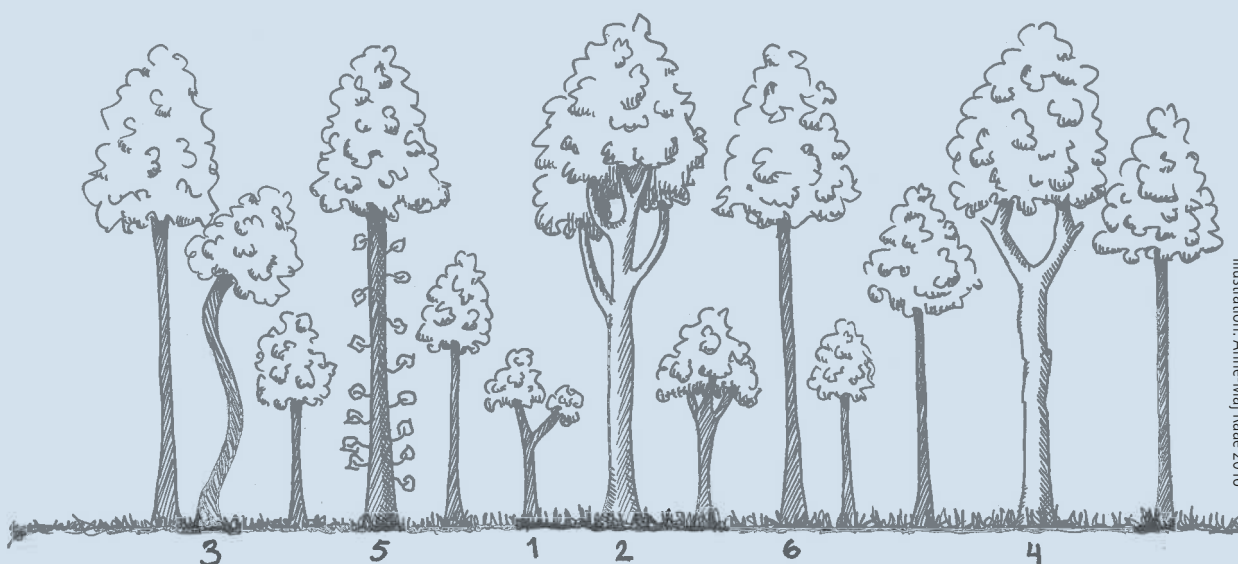

Illustration: Anne-Maj Raabe 2016

Begreber og fagudtryk

Træerne udvikler meget forskellige former. De mest karakteristiske har i fag-slagsproget fået særlige navne.

Skrub: Uønsket vegetation (1). Ofte buske og træer, man ikke ønsker i produktionsbevoksningen.

Krukker: Store, grove, dominerende træer med kraftigt udviklet krone og lavtsiddende grene (2).

Piskere: Lange, tynde træer med små kroner, der er let bevægelige for vinden, hvorved de pisker blade og kviste af nabotræerne (3).

Tveger: Træer, hvor stammen på et tidspunkt nedenfor kronen har delt sig i to lige store grene (4).

Vanris: Små kviste som slår ud direkte fra stammen (5). Fænomenet er dels arveligt betinget, dels kår-afhængigt.

Oprensning: Afstødning af overskyggede døde grene, det sker naturligt, efterhånden som træerne vokser til.

Opkvistning/opstamning: Afskæring af mindre grene tæt ved stammen.

Bestandstræer: Træer, man forventer, skal leve og producere til bevoksningen, afvikles (6).

Hugst fra toppen: Tynding, hvor man hovedsageligt fjerner store dominerende træer. Modsat taler man om hugst fra neden.

Nyt selskab bag Skovdyrkerne forsikringer

Du kan forsikre din skov mod skovbrand og stormfald igennem Skovdyrkerne. Nu er der indgået forsikringsaftale, hvor vilkårene for skovejerne er uændrede eller bedre end tidligere.

Af Jens Mathiasen

Som skovejer har du mulighed for at forsikre din skov gennem Skovdyrkerne forsikringsaftale. Det tilbud har tyve år på bagen – men nu er aftalen fornyet med et nyt forsikringselskab.

- Vi har nu tegnet en ny aftale med det tyske forsikringselskab AXA, siger Torsten Hansen, som er skovrider og sekretariatsmedarbejder.

- Det er lykkedes at få forhandlet en god aftale på plads. Samtidig entrerer vi nu med en stor, solid forsikringskoncern, som i forvejen forsikrer skov i Tyskland og flere andre store europæiske lande, fortsætter han.

Han fortæller, at arbejdet med at finde ny udbyder af forsikringerne har været noget udfordrende.

- Skovbrug er en lille og speciel bran-

che, og mange forsikringsvirksomheder vil ikke ind i den sektor. Vi har været i kontakt med omkring to håndfulde selskaber, lyder det.

Bedre vilkår

Torsten Hansen oplyser, at vilkårene i den nye aftale minder meget om de tidligere. Men på nogle punkter er vilkårene for skovbrandsforsikringen ændret.

- Jeg mener, at vi har fået bedre vilkår, siger Torsten Hansen.

- Eksempelvis er erstatningsberegning nu tabellagt. Det vil sige, hvis ulykken sker, skal der ikke længere vurderes fra sag til sag. Erstatningen følger tabeller. Det ser jeg som en klar forenkling, siger han.

Som noget nyt er det nu også skrevet ind i forsikringen, at hvis en skovbrand må-

Pris og vilkår for skovbrands- forsikring

Brandforsikringen har følgende grundvilkår:

- Ved skade udbetales erstatningen efter en tabellagt værdispørgelse af de skadede bevoksninger baseret på træart, alder, bonitet og bevoksningskvotient.
- Skadede effekter opgøres dog ved en individuel vurdering.
- Der er desuden en tabellagt erstatning, baseret på træart, for oprydning og gentilplantning.

Præmierne opkræves som et fast beløb pr. hektar.

De årlige satser er:

Driftsklasse	Præmie
Juletræer / klippegrønt	35 kr. pr. ha
Løv	6 kr. pr. ha
Nål	12 kr. pr. ha
Anden anvendelse	12 kr. pr. ha
Administration	80 kr. pr. forsikring
Minimumspræmie	220 kr. pr. forsikring
Engangsgebyr ved nytegning	100 kr.

Eksempel: En skov på 25 ha, heraf 10 ha nål, 12 ha. løv og 3 ha. klippegrønt koster 377,00 kr. pr. år. Hertil kommer statsafgift, p.t. 1,1 procent.

Forsikringselskabet AXA

Forsikringerne er tegnet gennem den danske filial af det tyske AXA GmbH.

AXA GmbH beskæftiger sig blandt andet med skovbrugsforsikringer og har skovbrugsuddannede forsikringskonsulenter i medarbejderstaben.

Den danske filial er relativ beskeden størrelse, men i vækst. Det tyske AXA GmbH et datterselskab i det internationale pensions- og forsikringskoncern AXA. Koncernen har hovedkvarter i Paris og opererer i godt 50 lande. Koncernen har en årlig topindtægt på 100 mia. euro.

Se forsikringsbestemmelserne og forsikringstabellerne på Skovdyrkerne hjemmeside:

www.skovdyrkerne.dk/blivmedlem/medlemstilbud/forsikringer/

Det koster stormfaldsforsikringen

Præmie for basisforsikringen mod stormfald

De faste årlige arealpræmier er:

Driftsklasse	Præmie
Løv	4,50 kr. pr. ha
Nål, herunder juletræer og klippegrønt	25,00 kr. pr. ha
Administration	120,00 kr. pr. forsikring

Eksempel: Forsikring af en skov på 25 ha., heraf 10 ha. nål, 12 ha. løv og 3 ha. pyntegrønt koster 499,00 kr. pr. år. Hertil kommer statsafgift, p.t. 1,1 %.

skov er startet på grund af publikum i skoven – så skal man politianmelde skaden og meddele det til Miljøstyrelsen.

- I sådan et tilfælde, hvor publikum har forvoldt skade, vil det som udgangspunkt være Miljøstyrelsen, som dækker. Hvis de ikke vil dække, så står vores forsikring bag og dækker ejeren, siger Torsten Hansen.

Skovbrandsforsikring

Skovdyrkerens forsikringstilbud er en skovbrandsforsikring og en stormfaldsforsikring.

Udover skovbevoksninger kan juletræer og klippegrønt også blive forsikret.

Brandforsikringen dækker skade opstået ved brand, lynnedslag og eksplosion. Se grundvilkår i boksen.

Torsten Hansen oplyser, at som eksempel vil en brandskadede 30-årig rødgranbevoksning uden huller og med en bonitet på 2 udløse en samlet erstatning på kr. 98.000 pr. hektar.

- Man kan - og vil normalt, forsikre alle skovarealerne på ejendommen. Der er dog også mulighed for særskilt at forsikre delarealer. I så fald skal områderne indtegnes tydeligt på et kort, siger han.

Forsikring mod stormfald

Basisforsikringen mod stormfald er etableret

ret i forlængelse af de store orkanskader i vinteren 1999/2000.

- Ordningen er speciel, fordi den fungerer som en nødvendig adgangsbillet, hvis man ønsker tilskud til oprydning og gen-tilplantning efter stormfald. Derfor gælder specielle tegningsregler, som er fastsat af staten, oplyser Torsten Hansen.

Ordningen kan kun tegnes i forbindelse med ejerskifte eller ved etablering af hel ny skov. Ved ejerskifte skal den nye ejer tilmelde sig inden for seks måneder.

Ved nyplantning på mark skal forsikring tegnes, inden træerne er fem år. Ved afbrydelse i forsikringsdækningen tabes muligheden for senere gengtgning – og derved at opnå tilskud.

Torsten Hansen oplyser, at dækningsforholdene også er specielle.

- Der foreligger kun en forsikringskade, hvis det nationale stormråd erklærer, at der er tale om et 'nationalt eller regionalt stormfald'. Både dækningsforholdene og Stormrådets rolle er parallelle til forholdene omkring stormflod, forklarer han.

- Man kan altså godt som enkeltstående skovejer være forsikret og blive ramt af stormfald, uden at forsikringen dækker. Men i tilfælde af større katastrofer findes altså et beredskab, som man betaler for at være en del af, lyder det.

Udbetalingen fra forsikringen er et fast beløb på 3.000 kroner pr. hektar. Dertil kommer værdien af adgangen til tilskudet, som har udgjort op til 45.000 kroner pr. hektar ved det seneste stormfald.

- For mange har dette tilskud været en væsentlig forudsætning for, at skoven overhovedet er blevet genrejst, oplyser Torsten Hansen.

Tilbud til skovejere

Begge ordninger administreres af Skovdyrkerne med AXA-forsikring som det bagvedliggende forsikringsselskab.

Såvel basisforsikringen mod stormfald som skovbrandsforsikringen er et tilbud til alle skovejere, uanset om de er medlem hos Skovdyrkerne.

Hvis man ønsker at forsikre sin skov, tager man kontakt til den lokale skovdyrkerforening og får tilsendt forsikringsformularer, der skal udfyldes og underskrives.

Yderligere information om forsikringerne og om Skovdyrkerne som forsikringsformidler findes på: www.skovdyrkerne.dk/blivmedlem/medlemstilbud/forsikringer/

Skovdyrkerne leverer rekordoverskud

Der er overskud i alle fem lokale skovdyrkerforeninger. Regnskaberne er solide, og samlet er der 6,5 millioner kroner i plus hos Skovdyrkerne ved afslutningen af seneste regnskabsår.

Det seneste regnskabsår viser solide sortetal hos Skovdyrkerne.

Samlet set kommer Skovdyrkerne ud af regnskabsåret 2020/2021 med et overskud på 6,5 millioner kroner. Det er rekord.

Der er overskud hos alle fem lokale skovdyrkerforeninger. Det er første gang i tre år, at alle foreninger har sorte tal på bundlinjen.

Det fremgår af Skovdyrkerens årsberetning 2020/2021.

- Råtræmarkedet var brandvarmt i 2020/2021, og skovningsaktiviteten var derfor usædvanlig høj. Samtidig vokser skovrejsning som forretningsområde - godt hjulpet på vej af statens tilskudsordninger og stor interesse for at plante træer mod klimaforandringer, lyder begrundelsen beretningen.

- Omvendt trækker flis- og juletræsmarkedet i den anden retning. Markedet for juletræer er kun lige på vej ud af mørket, og flispriserne er ramt af en nedadgående

tendens, fremgår det.

Foreninger med sorte tal

Det mest markante årsresultat leverer Nord-Øst. Overskuddet er ikke størst, men forbedringen fra forrige regnskabsår er på næsten to millioner kroner. Fra et underskud i 2019/2020 på 914.000 kroner til årets overskud på godt og vel en million - nemlig 1.039.000 kroner.

- Den positive udvikling kommer efter flere kritiske år, hvor dårlige resultater har tæret på egenkapitalen og presset likviditeten. Foreningen har fået stillet likviditet til rådighed fra De Danske Skovdyrkerforeninger. Hjælpen har virket og viser værdien af at være en del af fællesskabet, hvor foreningerne støtter og hjælper hinanden, fremgår det af beretningen.

I Vest er der for 34. gang i træk et positivt resultat. Denne gang er det på 1.924.000 kroner. Før korrektion for

formuepleje og skat er resultatet på 1.250.000 kroner.

Resultatet flugter med foreningens strategiske fokus på 'at tjene mindre'. Det sker, fordi økonomien er solid med en egenkapital på over 20 millioner kroner. Nu arbejdes der med mindre marginer for at fastholde høj medlemstilfredshed og øget konkurrencekraft.

Midt driver relativt store juletræs- og klippegrøntforretninger. I modsætning til året før lykkedes det i 2020-sæsonen at skabe en god balance mellem indkøb og salg i begge forretningsområder og dermed tilfredsstillende dækningsbidrag. Foreningen lander et resultat på 884.000 kroner ud af en omsætning på 94 millioner kroner.

Regnskabet i Syd landede over det budgetterede på både top- og bundlinje. Omsætningen blev på 123 millioner kroner, og resultatet landede på 1.603.000 kroner. Alle forretningsområder udviklede sig for-

Nøgletal

	Regnskabsåret 2020/2021	Regnskabsåret 2019/2020
Medlemmer	4.150	4.300
Tilknyttet areal	82.358 ha	83.100 ha
Ansatte	88	87
Omsætning	579 mio. kr.	532 mio. kr.
Resultat	6,5 mio. kr.	1,5 mio. kr.

Resultat

	Resultat 2020/2021 (efter skat; 1.000 kr.)
Skovdyrkerforeningen Nord-Østjylland	1.039
Skovdyrkerforeningen Vestjylland	1.924
Skovdyrkerforeningen Midt	884
Skovdyrkerforeningen Syd	1.604
Skovdyrkerforeningen Øerne	1.134
Samlet	6.586

Skovdyrkernes medlemsareal er stort set uændret. Trods Corona kunne Skovdyrkerne fortsat gennemføre skovningsprojekter for ejerne.

- ➔ nuftigt. Men navnlig skovrejsning og flis skilte sig positivt ud.

Øerne realiserede i 2020/2021 en omsætning på knap 185 millioner kroner og et samlet dækningsbidrag på 24 millioner kroner. Begge dele er rekord i foreningens historie. Omsætningen på råtræ slog alle forventninger. Årsresultatet lander på 1.134.000 kroner.

Stor omsætning

De fem foreningers samlede overskud på 6,5 millioner kroner er opnået på baggrund af en samlet omsætning i Skovdyrkerne på 579 millioner kroner. Skovdyrkerens omsætning er steget markant i forhold til året før, nemlig med 8,2 procent.

Overskuddet udgør 1,1 procent af omsætningen.

- Den moderate overskudsgrad stemmer godt overens med, at foreningerne er medlemsejede, og at pengene ligger bedst i medlemmernes lommer. Der skal principielt kun genereres et overskud, der sikrer foreningerne passende egenkapital og midler til løbende kompetenceudvikling af medarbejdere og anden udvikling af forretningen, lyder det i beretningen.

Færre medlemmer

De stærke regnskabsresultater er opnået til trods for, at det samlede medlemstal er faldet svagt. Samlet set er der blevet 150 færre medlemmer. Det svarer til en nedgang på 3,5 procent.

- Medlemsnedgangen fortsætter altså, men heldigvis med klart lavere hastighed end forrige år. Det er ejere af de små skovejendomme, der primært forsvinder. Det tilskriver vi fortsat den generelle strukturudvikling i det åbne land, hvor bedrifter

sammenlægges og tilhørende skove dermed også samles på færre hænder, lyder det.

Medlemsarealet er stort set uændret med et fald på under en procent.

Dygtige medarbejdere

Ledelsen peger i beretningen på flere årsager til det solide regnskabsår.

- Corona og deraf følgende økonomiske stimuli-pakker har haft en indirekte, men afgørende betydning for aktivitetsniveauet i dansk skovbrug i 2020/2021. Dermed også for Skovdyrkerens økonomiske resultater, lyder vurderingen.

Medarbejdernes indsats bliver også fremhævet som en væsentlig årsag til de flotte resultater.

- Uden dygtige medarbejdere var resultaterne aldrig kommet i hus. I 2020/2021 gjorde alle medarbejdere i Skovdyrkerne en fabelagtig bedrift – endnu engang. Medlemmer blev kontaktet og besøgt. Aftaler blev indgået med råtræ-kunder, entreprenører og mange andre.

- Det forunderlige var, at skovfogedernes arbejde i skoven og hos medlemmerne nærmest ikke var begrænset af restriktionerne. Møder i skoven udgjorde ikke en smitterisiko, hvis man holdt afstand, og gennem hele året blev der gennemført medlemsbetjening på fuldt tryk, lyder det.

Hovedbestyrelsen sender en stor tak til alle medarbejdere i Skovdyrkerne for den flotte rekordindsats.

Årsberetningen 2020/2021 ligger på Skovdyrkerens webside. Herfra kan den læses i sin helhed. Find den på adressen: www.skovdyrkerne.dk/om-os/mere-om-skovdyrkerne/

jma

Skovrejsning som forretningsområde vokser - godt hjulpet på vej af statens tilskudsordninger og stor interesse for at plante træer mod klimaforandringer.

Råtræmarkedet var brandvarmt i 2020/2021, og skovningsaktiviteten var derfor usædvanlig høj.

Priserne på nåltræ er usædvanligt høje, og der er stor efterspørgsel fra savværker.

Skovene i Bosnien er store og smukke, men skovejerne har brug for støtte til at organisere sig. DFE har arbejdet med den bosniske organisation fea (forestry and environmental action) og har hjulpet organisationen med at organisere bosniske skovejere.

Farvel til en spændende tid

Fra årsskiftet har Danish Forestry Extension lukket ned for sine aktiviteter. Her fortæller formand Jørn Bertelsen, hvorfor bestyrelsen sammen med direktør Flemming Sehested har taget denne beslutning, og hvad Skovdyrkerne tager med sig fra årene med selskabet DFE.

Op igennem 1990'erne begynder Skovdyrkerne at arbejde med skovbrug ud i verden. Det sker først gennem Ekstern Afdeling og siden gennem selskabet Danish Forestry Extension

Fra nytår har DFE lukket sine aktiviteter ned.

- Det er vemodigt, for DFEs arbejde er hjerteblood for os, som har været med i mange år. Det har været en fantastisk mulighed for Skovdyrkerne medarbejdere og bestyrelsesmedlemmer, at de har kunnet komme ud at arbejde ude i verden.

- Det har været godt for foreningerne her i Danmark, at de har kunnet sende folk ud, uden at de har haft store omkostninger, og så har vi forhåbentlig også gjort en forskel, siger Jørn Bertelsen, der er formand for DFE.

Manglende finansiering

Han gør det klart, at begrundelsen for nedlukningen er manglende finansiering.

- Det har ikke været muligt at skaffe

- Der skal ikke herske nogen tvivl om, at hvis det var muligt, så ville vi gerne blive ved med at plante træer og støtte skovsagen ude i verden.

Jørn Bertelsen, formand

den nødvendige finansiering, og de frivillige kræfter, som et selskab, der arbejder som NGO har brug for, har vi ikke kunnet stille med, udtaler formand Jørn Bertelsen.

Aktieselskab som NGO

DFE er et aktieselskab, ejet af de fem skovdyrkerforeninger. Det fungerer faktisk som en NGO.

I de senere år har selskabets primære virke været et udviklingsprogram, finan-

sieret af Danida gennem organisationen Civilsamfund i Udvikling - CISU.

Denne finansiering har ikke været tilstrækkelig, og CISU-finansiering kommer samtidig med et krav om en vis grad af egenfinansiering og en forventning om, at foreningen er i stand til at lægge en del frivillige kræfter.

Det har ikke været muligt for Skovdyrkerne, og derfor har bestyrelse og direktør måttet afslutte DFEs aktiviteter.

- DFE har været med til at give Skovdyrkerne en international profil og styrket Danmark som skovbrugsland. Det synes jeg er meget værd.

- Der skal ikke herske nogen tvivl om, at hvis det var muligt, så ville vi gerne blive ved med at plante træer og støtte skovsagen ude i verden, afslutter formand Jørn Bertelsen.

På de næste sider kan du læse mere om DFEs historie fra opstarten i det tidligere Sovjetunionen og arbejdet længere ude i verden.

Fra Baltikum til Asien og Afrika

Med nedlukningen af DFE, siger vi farvel til et program med aktiviteter i Nepal, Vietnam og Bosnien og mindre projekter i Uganda i Afrika. DFE begyndte i Baltikum efter murens fald. Her fortæller Karsten Raae om tilblivelsen af DFE.

Af Anne Mette Nordfalk, kommunikationsansvarlig ved DFE

Det hele begyndte med Berlinmurens fald. Danish Forestry Extensions første direktør Karsten Raae var dengang sekretariatsleder i Skovdyrkerne.

Han fulgte udviklingen med interesse. - Alle de her kollektivbrug, de var jo blevet indrettet, så man dyrkede det, som var enkelt. Resten sprang i skov, og derfor var der en helt masse ung skov, som efter murens fald blev overdraget til efterkommere af og få overlevende tidligere ejere. Folk som i mange tilfælde ingen tilknytning havde haft til jorden og de færreste med erfaring med skovbrug, forklarer Karsten

Raae, som i mange år var sekretariatsleder i Skovdyrkerne og sidenhen direktør i DFE.

Gunstige politiske vinde

På den tid var de politiske vinde i Danmark gunstige for at hjælpe landene i øst med den nyvundne selvstændighed.

Karsten Raae gik i spidsen. Han fik gennem danske initiativer, som daværende udenrigsminister Uffe Ellemanns 'teknisk assistance' fra begyndelsen af halvfemserne og siden miljøbistanden under Svend Auken, gode muligheder for at udbrede det danske skovdyrkerkoncept og

skovdyrkerens viden på skovbrugsområdet i Østeuropa og i Den 3. Verden.

- I Danced, dansk miljøbistand til de 'rige' udviklingslande og med Danceemiljøhjælpen til den gamle østblok var der højt til loftet. DFE var godt gearret til at levere på det, især sammen med de store rådgivende ingeniørfirmaer, som ikke selv vidste så meget om skovbrug, forklarer Karsten Raae.

Medarbejdere fra DFE's kontor i Hanoi er sammen med DFE's direktør Karsten Raae ude at besøge en planteskole, som DFE har støttet etableringen af. Planteskolen skal forsyne lokale kvalitetsplanter til deres skovdrift.

Skovridere og skovfogeder fik globalt udsyn

Siden fik Karsten Raae og DFE en aftale med Danida, hvor DFE kunne få skovridere og skovfogeder med på Danida-missioner for at lære, hvordan man opbygger og vurderer naturressourceprojekter i tredje verdens-lande.

Gennem denne 'føl-ordning' deltog DFE i en række missioner i blandt andet Kenya, Tanzania, Sudan og Nepal. DFE var også med til at udvikle marketingstrategier for skovfrøprojekter flere steder i Asien og Afrika med særlig vægt på økonomisk bæredygtighed.

I Tanzania var man med til at opsætte

Seniorkonsulent Per C. Christensen (Th.) og direktør Karsten Raae (Tv.) i audiens hos en traditionel leder i Burkina Faso i Afrika. Audiensen var en del af et forløb for de burkinske myndigheder omkring klimaændringer og blev støttet af den danske ambassade.

Fakta om DFE

- DFE står for Danish Forestry Extension og har siden begyndelsen af 1990'erne været Skovdyrkerens internationale afdeling.
- DFE organiserer skovejere og arbejdet med bæredygtigt skovbrug i Østeuropa, Afrika og Asien.
- 40 personer tilknyttet Skovdyrkerne har gennem årene været ude at levere rådgivning.
- Senest har DFE haft et program med partnere i Bosnien Hercegovina, Nepal og Vietnam.
- Fra 2022 lægges DFEs aktiviteter i dvale.

Et par bump har der været på vejen, som eksempelvis da DFE måtte trække sig ud af Mali på grund af sikkerhedssituationen og en periode med uroligheder i Nepal, hvor det kunne være udfordrende at komme omkring.

Sidste skud på stammen har været opbygningen af skovdyrkerforeninger sammen med organisationen fea i Bosnien, som har masser af skov, men store udfordringer omkring sin politiske ledelse.

Stærke bæredygtige skovforeninger

Når Karsten Raae bliver spurgt om, hvad han ser som den største succes i DFEs historie, så er det bæredygtigheden, han har fokus på.

Han betoner særligt skovdyrkerforeningen i Nepal og de østeuropæiske skovdyrkerforeninger, som har vokset sig store og selvstændige.

- Der er masser af dygtige folk i den tredje verden og i Øst. Blandt andet er det en fornøjelse at konstatere, at den litauiske forening i kraft af landets store skovareal har en stemme, der lyttes til i samarbejdet inden for EU.

Med et lille skævt smil runder han af.

- Muligheden for at have kunnet tilbyde faglig og personlig udvikling af medarbejdere i gode sagers tjeneste, anser jeg som enestående. Det er velvidende, at ikke alle mine chef-kolleger har set DFE som et personalepolitisk kort og ikke kun noget, der skulle bidrage til indtjeningen. ➔

Om Karsten Raae

- Uddannet inden for skovbrug på Landbohøjskolen 1979
- Sekretariatsleder i Skovdyrkerne fra 1986 til 1999
- Direktør i DFE fra 2000 til 2010
- Fra 2007-2017 skovrider hos Skovdyrkerne Øst.

en camp for øko-turisme og i Sydafrika var DFE med i et stort energiprojekt.

Ekstern afdeling

DFE var oprindeligt en del af Skovdyrkerens sekretariat og hed 'ekstern afdeling'. I den periode var der både behov og økonomisk mulighed for at sende danske medarbejdere ud på opgaver i udlandet, hvis de havde mod på det.

- Det var en mulighed for dem, der interesserede sig for det at komme ud og prøve at få lidt luft under vingerne og et andet perspektiv på den dagligdag, de havde herhjemme.

- Jeg kan kun sige, at mange har fået rigtig meget ud af det både fagligt og personligt. Og i en ansættelsessituation ville jeg, hvis forholdene ellers var lige, vælge en person, som har prøvet noget, som det her. For det udvider dit perspektiv helt vildt, siger Karsten Raae, som også ofte selv var ude på de store danske missioner.

DFE bliver selvstændig

I 1999 forlod Karsten Raae sin post i Skovdyrkerne for at blive direktør i det fuldt Skovdyrker-ejede A/S Danish Forestry Extension i daglig tale DFE.

Herfra fik DFE blandt andet egne projekter i Nepal, hvor den nuværende direktør i DFE Flemming Sehested var udsendt medarbejder og var med til at starte en skovdyrkerforening.

Foreningen eksisterer stadig og er i dag en del af det landsdækkende netværk AFFON (Association of Family Forests Nepal), som DFE i de senere år har haft et tæt samarbejde med.

DFE etablerede også et kontor i Vietnam og var med til at opbygge tre skovkooperativer, som i dag er stort set selvkørende.

Læs selv videre

På DFE's hjemmeside www.df-extension.dk kan du læse mere om DFE, og det arbejde, som DFE har lavet gennem tiden.

Læs blandt andet om kooperativerne i Vietnam.

Sammenhængen mellem pensum og en møgbeskidt flod i Nepal

I Nepal har DFE i mange år haft et velfungerende partnerskab med en lokal NGO omkring miljøundervisning. Her fortæller forstkandidat Hanne Hübertz, hvordan samarbejdet blev en succes.

Af Anne Mette Nordfalk, kommunikationsansvarlig ved DFE

Griber man nogle af de ideer, som er derude og hjælper med at være en katalysator, så er der god chance for, at det kommer til at lykkes.

Kommer man derimod og pitcher en skidegod ide, man selv har fået, så lykkes det tit ikke.

Sådan lyder ordene fra forstkandidat Hanne Hübertz, som har mange års erfaring som konsulent indenfor naturressource-forvaltning rundt om i verden og som naturformidler for børn i Danmark.

Hanne Hübertz har sammen med DFE støttet de gode ideer, som partnerorganisationen Wild Life Conservation Nepal (WCN) stod med omkring miljøundervisning i den nepalesiske skole, da partnerskabet startede for 12 år siden.

- WCN sagde fra starten, at det ikke skal være klubber om eftermiddagen. Hvis vi skal lave miljøundervisning, så skal vi arbejde på at komme ind i skolesystemet, ellers dør det, når den leder, man har valgt, ikke er der mere, forklarer Hanne Hübertz om de bærende ideer for samarbejdet.

Praktisk undervisning

Et andet bærende element var, at undervisningen skulle være mere praktisk:

- I Nepal er meget af undervisningen lagt an på, at eleverne skal lære udenad, så de kan pensum til eksamen. Det, WCN ville, var at lave praktisk miljøundervisning. Vise at der faktisk var en forbindelse mellem den biologi, fysik- eller kemi, de sad og lærte udenad - og så den møgbe-

Griber man nogle af de ideer, som er derude og hjælper med at være en katalysator, så er der en god chance for, at det kommer til at lykkes.

Hanne Hübertz

skidte flod, der lå udenfor, forklarer Hanne Hübertz og fortsætter:

- Eleverne fik lavet nogle forsøg med erosion og med affaldsindsamling og sortering. Vi havde også et rigtigt sjovt projekt omkring træer og fotosyntese. Det kan jo være vældig teoretisk. Men i stedet skulle eleverne tænde små bål og skrive op, hvad der skete. Hvad der gik ild i? Hvilken farve blev røgen? Hvad blev tilbage? Bagefter snakkede vi så om, at det, der sker, når man brænder træ af, er det modsatte af fotosyntese. Solenergien frigives som flammer, vandet som hvid røg og kulstoffet, som planten har adskilt fra luftens CO₂, ligger tilbage som trækul. Den hvide aske er de mineraler med mere, som træets rødder har suget. Når du kan se og føle på tingene, er de lettere at huske, siger hun.

Workshops for lærere

Projektet startede altså med et eksperimenterende og fælles afsæt.

- I starten blev jeg bedt om at komme ned for at holde workshops for lærere, og så sad vi og planlagde det sammen, WCN og jeg. De havde masser af ideer, og jeg havde en del erfaringer fra Danmark, som jeg kunne fylde på, forklarer Hanne Hübertz.

Erfaringerne fra kurserne blev senere en del af en flerårig kampagne, hvor naturformidlere og frivillige fra WCN rejste rundt og underviste lærere og børn i praktisk miljøundervisning i hele Nepal.

Om Hanne Hübertz:

- Uddannet indenfor skovbrug i 1979.
- Arbejdede i mange år for konsulentfirma Nordeco i spændingsfeltet mellem miljø og mennesker. Har siden arbejdet som naturvejleder for mindre børn i Rudersdal kommune.
- Løbende har Hanne Hübertz løst opgaver for DFE. I starten var det i Østeuropa. Men da DFE begyndte sit arbejde i Nepal og Vietnam, var det projekterne her, som stod hende nær.

1

1: Hanne Hübertz tegner begrebet "nedbrydning" for en gruppe børnehavebørn i Kathmandu i Nepal.

2: Børnene leger 'nedbryderdyr' som skarnbasse, bænkebidder og tusindben, fordi man lærer med hele kroppen.

3: Børnene i børnehaven har helt sikkert fået et andet syn på bænkebidderne under deres urtepotter efter en dag med pædagogisk undervisning.

2

En del af de officielle læreplaner

Samtidig arbejdede WCN også for at få det praktiske undervisningsmateriale med i de offentlige undervisningsplaner.

- Det var fantastisk at opleve, at vi gik fra at hjælpe nogle lærere med at gøre fysik- og biologiundervisningen mere relevant, så at WCN faktisk fik indflydelse på nationalt plan og blev inviteret til at revidere lærebøger og skrive nogle af forøgene ind i, som vi havde arbejdet med. Efterhånden blev WCN også inviteret til at hjælpe lærere med at udvikle lokalbase-rede lærebøger til miljø- og klima-undervisning – og udvikle grønne kurser i det nationale system for efteruddannelse af lærere, forklarer Hanne Hübertz.

Langt sejt træk

Succesen med at få indflydelse på de officielle nepalesiske læseplaner tog lang tid, og Hanne Hübertz er ikke i tvivl om, at det var kombinationen af det gode samarbejde, partnerens kapacitet og ildhu – og så det lange partnerskab, som gjorde det muligt.

At samarbejdet mellem DFE og WCN om kort tid slutter er selvfølgelig trist.

Men Hanne Hübertz er ikke i tvivl om, at partnerskabet har gjort en varig forskel.

- Arbejdet med at påvirke undervisningsministeriet i en miljøbevidst og hands-on-retning vil jo desværre nok blive mindre nu. Men det vil ikke forsvinde. Det, som allerede er lavet, har helt sikkert sat sig varige spor, afslutter Hanne Hübertz.

3